

A person in an elaborate Venetian carnival costume. They wear a white mask with dark eye cutouts and a small decorative mark on the cheek. The costume features a large, multi-layered orange ruff collar with gold beadwork. The main garment is a rich brown or dark orange, adorned with large, light pink fabric roses and gold beaded chains. The background shows a blurred stone building with classical architectural details.

Hoofdstuk 1. Het begrip 'cultuur'

1. De vele betekenissen van cultuur

- Het begrip 'cultuur' kan worden uitgezegd van zo verschillende objecten als: personen, programma's, (kunst)manifestaties, gemeenschappen, instituten, bouwwerken, boeken, landschappen, technieken, diersoorten, gewassen, processen, ...
- Afbakening en precisering van het begrip 'cultuur' aan de hand van de volgende drie onderscheidingen:
 1. Cultuur verwijst door naar de menselijke activiteit
 2. Een algemeen concept van cultuur
 3. Het symbolisch karakter van cultuur

2. Cultuur versus natuur

- Een tegenstelling gebaseerd op het onderscheid tussen wat door conventie tot stand komt en wat op organische wijze wordt voortgebracht, wat door de mens *gemaakt* is en wat van nature *gegeven* is: cf. de tegenstelling tussen *nomos* en *physis* bij de sofisten in de Antieke Oudheid; het onderscheid tussen cultuurobject en natuurobject bij de Renaissance filosoof G. Vico.
- Problemen van deze opvatting:
 1. deze tegenstelling impliceert een breuk tussen natuur en cultuur;
 2. het concept 'gemaakt' is niet helder en voldoet niet om uit te leggen waarom een object cultuurrelevant is;
 3. het onderscheid tussen gemaakt / gegeven voldoet niet om het verschil tussen natuur en cultuur uit te leggen;
 4. deze tegenstelling is niet in staat de dynamische relatie tussen cultuur en natuur te thematiseren.

3. Cultuur als '*cultura*'

- *Cultura* (een term uit de Romeinse tijd afgeleid van '*colere*') verwijst door naar de landbouw; cultuur begrepen als '*cultura*' impliceert een dynamische opvatting van de relatie tussen cultuur en natuur.
- *Cultura* is etymologisch verwant met '*cultus*' en verwijst op die manier door naar het wonen en onderhouden; de formulering van de Romeinse filosoof Cicero, '*cultura animi*', brengt *cultura* in relatie met de zelfontplooiing van de mens.
- Cultuur begrepen als '*cultura*' heeft nog niet de algemene, symbolische betekenis van cultuur zoals die in de cultuurfilosofie wordt gehanteerd.

4. De formele opvatting van cultuur

- Cultuur gedacht vanuit de vermogens van de mens: cf. de erfenis van het Duist idealisme (Kant, Hegel). Deze opvatting riskeert terug te vallen in een rigide tegenstelling tussen cultuur en natuur. Bovendien hanteert ze een statisch begrip van cultuur gedacht vanuit vooraf gegeven 'vermogens'.
- De correctie van de formele opvatting van cultuur: het begrip 'vermogen' kan zelf dynamisch worden gedacht en onderzocht, met name als een interactie tussen mens en omgeving.
- Zo begrepen heeft de formele opvatting van cultuur een drievoudige relevantie voor de cultuurfilosofie:
 1. ze veralgemeent het concept 'cultuur';
 2. ze ligt aan de basis van de afbakening van cultuur als een autonoom domein van objectiveerbare entiteiten;
 3. ze heeft aandacht voor de interactie met andere wetenschapsgebieden.

4. De materiële opvatting van cultuur

- Cultuur gedacht vanuit de materiële condities die bepalend zijn voor de ontwikkeling van mens en cultuur. Deze opvatting riskeert reductionistisch te zijn: cultuur wordt herleid tot (de wetmatigheden van de) natuur.
- Enkele historische bronteksten:
 - Carus Titus Lucretius (circa 99 tot 55 BC): *De rerum natura*
 - Francis Bacon (1561-1626): *Nova Atlantis*
 - Baruch de Spinoza (1632-1677): “Deus sive Natura” in het vierde boek van zijn *Ethica*
- Hedendaags materialisme: bekritiseert de humanistische vooronderstellingen van het klassieke materialisme, nieuwe opvattingen van materie: cf. de relativiteitstheorie, de ontwikkeling van de life sciences, de interactie tussen mens en omgeving
- Zo begrepen heeft de materiële opvatting van cultuur een viervoudige relevantie voor de cultuurfilosofie:
 1. aandacht voor de lichamelijke van de mens;
 2. aandacht voor de materialiteit van culturele objecten en de materiële condities waarin ze tot stand komen;
 3. aandacht voor de materiële transformatie van de interactie tussen mens en omgeving;
 4. aandacht voor de planeet Aarde

Cultuur ?

Natuur ?

